

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vtrum hæc sit propria, Pater & Filius sunt vnum principium Spiritus sancti.
disput. 2.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

na, sed necessaria etiam sit pluralitas substantiarum A
 indiuiduarum, seu incommunicabilium, ac subsi-
 stentiarum, quæ esse nequit sine distinctione reali
 vnius substantiæ ab alia. Itaque sicut in Christo est
 ratio personæ naturæ diuinæ, & ratio personæ natu-
 ræ humanæ (est enim indiuidua substantia naturæ
 diuinæ, & indiuidua substantia naturæ humanæ, li-
 cêt quod Christus indiuidua, id est, incommunica-
 bilis, substantia sit naturæ humanæ, non habeat ex
 propriis naturæ humanæ, sed ex Verbo diuino, quod
 est hic homo à natura singulari humana, quam ha-
 bet vnitam, incommunicabilitatem verò habet ex
 se: non tamen sunt duæ personæ, quia non sunt duæ
 substantiæ indiuiduæ, sed vna tantum propter vni-
 tatem substantiæ: ita Filius & Spiritus sanctus ha-
 berent duas rationes personæ, non tamen essent
 duæ personæ, sed vna tantum. Quo loco aduerte,
 eodem modo teneri aduersarios soluere simile ar-
 gumentum, quod tunc contra eos posset fieri, de
 Patre & spiratore: esset enim tunc spirator quid in-
 communicabile, eò quod soli Patri conueniret, ac
 proinde haberet rationem personæ.

ARTICVLVS III.

Virum Spiritus sanctus procedat à Patre
 per Filium.

Affirmans
 conclusio in
 quo sensu sit
 vera.

ONCLVSIO affirmat, eamque admit-
 tit Concilium Florentinum in literis
 sanctæ vniõis. Ex dictis verò art. præ-
 cedente disputatione 2. patet, in quo
 sensu sit vera, & asseratur à Sanctis. Si enim specte-
 mus Filium quatenus à Patre habet eandem vim
 spiratuum numero, quæ est in Patre, dicendum est
 Spiritum sanctum procedere ab vtroque immediatè,
 & simul etiam quodammodo à Patre per Filium,
 quatenus Filius per virtutem acceptam à Patre spi-
 rat. Itaq; vtrique supposito tribuitur spiratio im-
 mediata, sed supposito Patris, simul etiam quodam-
 modo mediata, quatenus Filio communicauit eam-
 dem virtutem numero, qua vterq; spirat immediatè.

Spiritum
 sanctum esse
 à filio per 1. a-
 gram non sit
 concedendum.

Dubium est, vtrum hæc etiam sit concedenda,
 Spiritus sanctus est à Filio per Patrem? D. Th. hoc loco
 ad vltimum videtur eam negare. Durandus verò in
 1. d. 1. q. 3. & Torres hoc loco censent posse in hoc
 sensu concedi, id est, per virtutem acceptam à Patre:
 quemadmodum concedimus, Praetorem operari per
 regem, id est, per facultatem communicatam à rege.
 Et quidem placet quod dicunt, quamuis propositio
 sine distinctione non sit concedenda.

An sit ad-
 mittendum
 Spiritum san-
 ctum esse prin-
 cipaliter,
 aut proprie à
 patre.

Dubitatur etiam, vtrum concedendum sit, Spiri-
 tum sanctum esse principaliter à Patre, & esse pro-
 prie à Patre? D. Augustinus 1. 5. de Trinit. cap. 17. &
 26. in hoc sensu affirmat Spiritum sanctum esse prin-
 cipaliter à Patre, quod Pater à se habeat, vt produ-
 cat Spiritum sanctum, Filius verò non à se, sed à Pa-
 tre id accepit per generationem. Cum enim cap.
 17. prius dixisset, Spiritum sanctum principaliter pro-
 cedere à Patre, subiunxit: Ideo addidi principaliter,
 quia & de Filio Spiritus sanctus procedere reperit-
 tur: sed hoc quoque illi Pater dedit. Hieronymus
 etiam, aut quicumque alius eius operis est autor,
 tom. 4. in expositione Catholice fidei, Nicenique
 symboli, scribens ad Cyrillum in eodem sensu ait:
 Credisus in Spiritum sanctum, qui de Patre processit
 proprie. Et inferius: Spiritum sanctum verum Deum
 inuenimus in Scriptura, & de Patre proprie esse. Ve-
 rum licet hi Patres in sensu explicato eo modo lo-
 quantur, numquam tamen est concedendum, Spiri-

tum sanctum minus principaliter, aut minus pro-
 prie procedere à Filio, neque id ipsi vquam con-
 cessissent. Non etiam videtur vsurpandus modus il-
 le loquendi, sed pie exponendus.

ARTICVLVS IV.

Virum Pater & Filius sint vnum principium
 Spiritus sancti.

DISPUTATIO I.

ONCLVSIO affirmat. Eam probat D. Pater & Fi-
 lius sunt vnum prin-
 cipium Spiritus
 sancti.

Thom. quia in diuinis omnia sunt vnum
 inter quæ id non impedit relationis op-
 positio: sed Pater & Filius non opponun-
 tur relatiuè in hoc, quod sint principium Spiritus
 sancti: ergo Pater & Filius sunt vnum Spiritus san-
 cti principium.
 Aduerte, conclusionem propositam eo modo,
 esse de fide. Definita namque fuit in Concilio Lug-
 dunensi cap. Fidei. de summa Trinitate & fide Ca-
 tholica lib. 6. vbi sic habetur: Spiritus sanctus eterna-
 liter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus prin-
 cipis, sed tanquam ex vno principio, non duobus spiri-
 tionibus, sed vna spiratione procedit. Et inferius: Dam-
 namus omnes qui temerario ausu præsumserint asse-
 re, quod Spiritus sanctus ex Patre & Filio tanquam ex
 duobus principis, & non tanquam ex vno procedat.
 Et in Concilio Florentino in literis sanctæ vniõis
 his verbis: Spiritus sanctus sum esse subsistens habet
 ex Patre simul & Filio, & ex vtroque aternaliter tan-
 quam ab vno principio, & vnica spiratione procedit.

DISPUTATIO II.

Virum hæc sit propria, Pater & Filius sint vnum
 principium Spiritus sancti.

Diuus Thomas hoc loco refert sententiam quo-
 rumdam, qui dicebant, prædictam proposi-
 tionem non esse propriam. Ducebantur in hæc
 sententiam, quoniam cum nomen, principium Spiri-
 tus sancti, non sit nomen personæ, sed cuiusdam
 proprietatis communis Patri & Filio, dicebant non
 esse nomen substantiuum, sed adiectiuum: vnum
 verò adiectiuum non determinat aliud, sed vtrum-
 que determinat substantiuum: quare cum in hæc
 propositione, Pater & filius sint vnum principium
 Spiritus sancti, ponantur duo adiectiua à parte præ-
 dicati, videlicet, vnum, & principium: de Patre verò
 & Filio non sit verum dicere quod sit vnus, propo-
 sitio non erit vera, nisi dixit, vnum, sumatur aduer-
 bialiter, ac sit sensus, Pater & Filius sunt vnum
 principium Spiritus sancti, id est, vno modo principium:
 quæ locutio est impropria. In eo ergo sensu dicunt
 propositionem vsurpatam esse à Sanctis, & esse ve-
 ram, impropria tamen.

Hanc sententiam impugnat D. Thomas. Primò,
 quia si propositio illa in eo sensu concederetur, &
 affirmaretur à sanctis Patribus, concederetur etiam
 hæc, Pater est duo principia Filij & Spiritus sancti,
 id est, duobus modis principium, nempe per
 intellectum, & voluntatem, generando, & spiran-
 do: eam tamen non concedunt. Secundo, quia li-
 cêt nomen, Principium, significet proprietatem, si-
 gnificat tamen eam substantiuè, quemadmodum
 nomina, pater, dominus, & cæc. sunt nomina sub-
 stantia. Atque inde sumit rursus argumentum
 ad con-

ad confirmandam conclusionem propositam, quia nomina substantiva non dicuntur in plurali, nisi forma, quam in concreto significat, multiplicetur in iis, de quibus dicuntur: quare cum vis spirativa, spiratiove activa, quam hoc nomen substantivum, principium Spiritus sancti, de formali significat, sit eadem numero in Patre & Filio, certe quemadmodum haereticum est dicere, Patrem & Filium esse plures Deos, orthodoxum vero esse unum tantum Deum, eo quod Deitas, quam substantivum, & in concreto nomen Deus significat, non multiplicetur in Patre & Filio: sic etiam falsum erit, Patrem & Filium esse plura principia, verum autem atque orthodoxum, esse unum tantum principium Spiritus sancti. Confirmatur autoritate Augustini 5. de Trinitate cap. 14. dicens: *Sicut Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt unum principium creaturarum: ita Pater & Filius sunt unum principium Spiritus sancti.*

Gregorius Arim. sententia

Gregorius Ariminenensis in 1. distin. 12. quaestione 1. & quidam alij quos citat, ex quodam alio capite censent, eamdem propositionem in rigore, & iuxta proprietatem sermonis, atque adeo simpliciter esse falsam: nempe quia, licet nomen illud, principium Spiritus sancti, substantivum sit, significetque de formali eadem numero spirationem activam Patri & Filio communem, quia tamen supponit pro suppositis Patris & Filij, quae sunt plura, censent simpliciter ac in rigore Patrem & Filium esse plura principia Spiritus sancti, esto eadem vi spirativa, eademque spiratione activa numero Spiritum sanctum spirent. Addunt vero, ad Sanctis concedi & asseuerari Patrem & Filium esse unum principium Spiritus sancti, quia vno modo, & tamquam unum principium sunt Spiritus sancti. Id quod explicant in hunc modum. In rebus, inquit, creatis nunquam plura principia concurrunt ad eundem effectum producendum, nisi vel diverso modo concurrant, vel effectus plus sit ab utroque principio, quam ab altero tantum: quia ergo Spiritus sanctus eodem modo est à Patre & Filio, neque plus est ab utroque, quam ab altero tantum, fit, inquit, ut quamvis simpliciter Pater, & Filius non sint unum principium Spiritus sancti, sed plura, dicantur tamen habere instar vnius principij. Eaque ratione volunt, ut Concilium Lugdunense & Florentinum, licet definiunt Spiritum sanctum procedere à Patre & Filio vna spiratione, non tamen definiunt Patrem & Filium esse unum principium Spiritus sancti, sed Spiritum sanctum esse à Patre & Filio tamquam ab vno principio.

Pater & Filius proprie sunt unum lativum principium Spiritus sancti.

Sententia haec temeraria est profecto, & parum clara in fide, ne aliquid amplius dicam. Luce enim clarius constat, mentem viri usque Concilij fuisse definire, Patrem & Filium esse unum tantum principium Spiritus sancti, quod erat dubium, neque dictionem istam, tamquam, à Concilio fuisse appositam ad diminuendum, sed ad declarandum: quem admodum ponitur, quando dicimus, omnes creaturae sunt à tribus personis divinis, non tamquam à tribus causis, sed tamquam ab vna causa. Se loquitur D. Ioannes 1. cap. de Christo, cum ait: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi emigeniti à Patre.* Adde, quod Concilium Florentinum tollit omnem ambiguitatem: ante illa enim verba in eisdem literis sanctae unionis praemisera verba, quae sequuntur: *Latini affirmaverunt, non se hac mente dicere Spiritum sanctum procedere à Patre & Filio, quod duo ponant esse principia, seu duas spirationes, sed ut unum tantum asserant esse principium, unicamque spirationem Spiritus sancti: prout haecenus asseruerunt.* Quod si aduersarij

Molina in D. Thoma.

A respondeant, Concilia definiuisse quidem Patrem & Filium esse unum tantum principium, at tamen improprie fuisse locuta, intellexisseque, id est, vno tantum modo, proprie vero ac in rigore concedendum esse Patrem & Filium esse plura principia propter pluralitatem suppositorum, sane ea sententia erronea erit, autoritateque Ecclesiae detrahet. Ex ea namque sequitur, Ecclesiam, quae ut Paulus 1. ad Timotheum 3. ait, *Columna & fundamentum est veritatis*, in re tanti momenti absque vlla explicatione ac distinctione, eam propositionem tamquam veram, firmamque fide tenendam definiuisse, quae simpliciter, ac in rigore, proprietateque sermonis, esset falsa: id quod esset, Ecclesiam suis definitionibus ansum potius errandi hominibus praebere, quam eos ab erroribus liberare.

B Ut autem pateat propositionem à Concilio definitam simpliciter, ac in rigore esse verissimam, ut etiam lucem multis alijs propositionibus afferamus, sciendum est: Hoc esse discrimen inter nomina concreta adiectivum, & substantivum sumpta. Quod ut adiectiva nomina dicantur pluraliter, satis est pluralitas suppositorum, nec necessaria est pluralitas significati formalis: ut vero substantiva dicantur pluraliter, requiritur tum pluralitas suppositorum, tum etiam significati formalis. Ratio huius regulae est, quam egregie tradit Scotus in 1. d. 12. q. 1. quae ut intelligatur in primis suppono. Perinde esse dicere in plurali numero, *Socrates & Plato sunt albi*, ac dicere *Socrates & Plato sunt plures albi*, ut de se est manifestum: numerus namque pluralis ad significandam, denotandamque pluralitatem rei per nomen significatam, est inuentus. Quod fit, ut idem iudicium sit ferendum de propositionibus, in quibus termino concreto iungitur nomen numerale, siue id commune sit omnibus numeris, ut sunt nomina, plures, multi, siue significet certum ac determinatum numerum, ut significant nomina, duo, tres, & cetera, & de iis propositionibus, in quibus nomen concretum praedicatur in plurali, nullo apposito nomine numerali: quippe cum haec posteriores propositiones illis saltem aequipolleant, in quibus iungitur nomen numerale, numeris omnibus commune.

Discrimen concretorum nominum substantivum, & adiectivum sumptorum ut pluraliter dicatur.

C Quo facto fundamento, hanc rationem regulae propositae reddit Scotus: *Duo*, inquit, *adiectiva ita sunt affecta, ut neutrum determinet alterum, sed utriusque determinet substantivum, ut patet, quando dicimus, Socrates est musicus albus. Sensus namque est, & Socratem esse musicum, & esse album. Quia ergo, inquit, adiectiva eius sunt natura, ut non se determinent mutuo, sed determinent substantivum, efficitur, ut quando concreto adiectivo additur à parte praedicati nomen numerale adiectivum, neutrum determinet alterum, sed ambo determinent substantivum, aut substantiva, quae sunt à parte subiecti. Atque hinc, inquit, est, ut sensus huius propositionis, Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt tres aeterni, sumpto nomine aeterni, adiectivum, sit hic, Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt tres (ubi vides pluralitatem non cadere supra significatum formale nominis adiectivi, aeterni, sed supra substantiva posita à parte subiecti) sunt, inquam, tres, & eorum quivis est aeternus, ad quod impertinens est, an eadem numero aeternitate, an alia, atque alia sint aeterni. At vero quia quando concreto substantivo à parte praedicati iungitur nomen numerale, fertur in substantivum, cum eoque constructur, denotat pluralitatem, non solum in significato materiali, pro quo substantivum, qui iungitur, supponit, sed etiam in significato formali. Quare haec est haeretica, Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt plures Dei, aut plures Domini: quia terminus numeralis cadens*

Q. 3 supra

supra nomina substantiua, *Dij*, & *Domini*, denotat pluralitatem in Deitate, & in ratione dominij, quæ in suppositis diuinis nulla ratione multiplicantur.

Sciendum est vterius, esse controuersiam non parua, pro quo supponant immediatè nomina hæc substantiua, *principium Spiritus sancti*, & *spirator*. Quæ difficultas ex parte ab hac alia pendet, An sicut ex essentia diuina, & paternitate nostro intelligendi more constituitur Pater, qui est vnum per se, intrinsecè includens Deitatem, realiter verò distinctus per paternitatem à Filio & Spiritu sancto, eodemq; modo constituuntur Filius & Spiritus sanctus ex eadem Deitate, & suis proprietatibus personalibus, filiatione videlicet, & spiratione passiuæ: sic etiam ex essentia diuina & spiratione actiua constituitur spirator, relatiuè oppositus Spiritui sancto, qui similiter sit vnum per se. Veritamen quia communis est Patri & Filio, nec sit persona, nec suppositum, sed indiuiduum, quoddam subsistens: sicut etiam Deus, aut hic Deus vt concretum quoddam est à natura diuina singulari, nec persona est, nec suppositum, sed indiuiduum quoddam subsistens tribus personis diuinis commune, & vnicuique eorum intrinsecum.

Ochamus, & Gabriel in 1. dist. 12. quæstione 1. & quidam alij affirmant, nomina illa substantiua, *principium Spiritus sancti*, & *spirator*, supponere immediatè pro illo indiuiduo subsistente Patri & Filio communi, quod est vnicum principium quod Spiritus sancti, rationeque illius veram esse hanc propositionem, *Pater & Filius sunt vnum tantum principium Spiritus sancti*: quia sunt illud indiuiduum, quod est vnicum Spiritus sancti principium. Quatenus verò eadem nomina supponunt mediatè pro Patre & Filio, quæ sunt plura supposita secundum rem inter se distincta, quorum cuius verè conuenit, vt sit principium quod Spiritus sancti & spirator, dubitant an in rigore, ex proprietatèque sermonis, concedendum simul sit, Patrem & Filium esse etiam plura principia Spiritus sancti, pluresque spiratores. Propenduntque in partem affirmantem, licet addant, quia verè sunt etiam vnum principium propter illud indiuiduum subsistens Patri & Filio commune, non esse in vsu modum loquendi, qui concedit esse plura principia, idque propter hæreticos, & ne detur occasio errandi simplicibus: eò quod in rebus creatis valere soleat talis consequentia, hæc sunt vnum principium huius rei, ergo non sunt plura principia. Quod idem iudicium ferendum censent hi autores de his propositionibus, *Pater & Filius sunt plures spiratores*, sunt plura principia Spiritus sancti, in quibus à parte prædicati ponitur nomen substantiuum, ac de his, *Pater & Filius sunt plures spirantes, aut spirant Spiritum sanctum*, in quibus participium, *spirantes*, & verbum *spirant*, sumuntur adiectiuè.

Sunt qui sto machentur aduersus hos Doctores eò quod in diuinis constituent illud indiuiduum subsistens commune Patri & Filio, nostro intelligendi more constitutum ex essentia & spiratione actiua. Videnturque asserere, spiratorem esse concretum deductum solum à relatione spirationis actiua Patri & Filio communi, quasi nomen, *spirator*, de formali eam relationem, præcisè consideratam ab essentia, significet: cum tamen vocabula, *Pater*, *Filius*, & *Spiritus sanctus*, vt ex dictis quæst. 28. art. 2. disp. vltima est manifestum, essentiam simul, & relationem dicant de formali.

Argumentatur verò aduersus Ochamum & Ga-

brilem. Primò, quia id est ponere quæcunq; in diuinis. Secundò, quia sequeretur Spiritum sanctum non immediatè procedere à Patre & Filio, sed ab illo constituto vtrique communi. Tertiò, quia sequeretur Spiritum sanctum à nulla persona immediatè procedere, sed ab illo constituto, quod non est persona. Quartò, quia Scriptura Ioa. 1. affirmat Spiritum sanctum procedere à Patre, non verò ab illo constituto. Et ad Galat. 4. Spiritum sanctum esse spiritum Filij, non verò illius constituti.

Quintò, addunt alij, spiratio actiua aduenit, nostro etiam intelligendi more, Patri & Filio iam constitutis ex essentia & relationibus paternitatis & filiationis: ergo neque cum Patre & Filio, neque cum eorum essentia constituitur potest vnum per se.

Sextò, constitutum illud neque est indiuiduum naturæ diuinæ, neque indiuiduum contentum sub persona diuina in commune: cum ergo in diuinis non aliud sit admittendum indiuiduum, quàm naturæ diuinæ, aut personæ in commune, consequens est, vt reiciendum omnino à diuinis sit constitutum ex essentia & spiratione actiua.

Septimò, constitutum illud, si sit admittendum, commune quippiam erit duobus suppositis diuinis, nempe Patri & Filio: ergo non erit indiuiduum in se, ac proinde neque illi conueniet ratio indiuidui, quæ est, esse indiuiduum in se, & diuini à quocumq; alio.

Sit nihilominus prima conclusio. Non videtur negandum, spiratorem esse vnum per se ac subsistens, ex essentia diuina & relatione spirationis actiua constitutum, quod idcirco indiuiduum sit, & non persona, quod Patri & Filio sit commune. Probatur, quoniam in diuinis datur ratio spiratoris, seu spirantis actiua, Spiritui sancto relatiuè opposita, Patrique ac Filio per identitatem realem ac formalem communis. Etenim cum Spiritus sanctus, relatiuè quoddam sit, habere debet correlatiuum: hoc autem non est Pater & Filius, quæ Pater & Filius sunt, eò quod, quæ Pater & Filius, sint duæ res realiter inter se distinctæ, adiuicemque relatiuè oppositæ, non verò Spiritui sancto, nisi secundum rationem spirantis seu spiratoris vtrique communem, in qua sunt vnicum, simplicissimum Spiritus sancti principium, vt Lugdunenfe & Florentinum Concilium definiunt. Neque video quis neget; aut negare possit, rationem illam Patri & Filio comunem, per quam Spiritui sancto, tamquam ab ipsis spirato relatiuè opponantur. Hoc ita constituto peto: vel ratio illa includit essentiam, vel non: non est dicendum eam non includere, quippe spirator non per relationem tamquam per principium quod, sed intrinsecè per essentiam tamquam per principium nostro intelligendi more remotius, & per voluntatem tamquam per principium proximum spiret Spiritum sanctum: ergo essentiam includit. Et cum spiratoris ratio relatiua sit Spiritui sancto relatiuè opposita, vtiq; adder relationem spirationis actiua, ac proinde erit quippiam intrinsecè constitutum ex essentia & spiratione actiua, non secus ac Spiritus sanctus ex eadem essentia & spiratione passiuæ nostro intelligèdi more est constitutus. Ratioque ipsa postulat, vt sicut vnum relatiuum diuinum, Spiritus sanctus scilicet, essentia includit & addit spirationem passiuæ, ita alterum eadem essentiam includat, & addat spirationem actiuam. Vterius peto, vel ratio spiratoris, nostro intelligèdi modo ita constituta, est vnū per se, vel vnum per accidens: non est affirmandum esse vnum per accidens: tum quia in diuinis omnia sunt vnum simplicissimum, inter quæ non est oppositio relatiua, vt inter essentiam & spirationem actiuam non datur

Principium Spiritus sancti, & spirator, pro quo supponant, Et an sit quidpiam constitutum ex essentia & spiratione actiua.

Ocham, & Gabrielis opinio.

Qui censent spiratorem non esse indiuiduum constitutum ex essentia & spiratione impugnant Ochamum.

MOL
D

1. Causa Spiratorum est per se & subsistens ex essentia & spiratione actiua constitutum.

ens autem per accidens appellari nequit vnum simplicissimum, imò neque vnum simpliciter, sed vnum cum addito, & secundum quid: tum etiam quoniam cum Pater & Filius in se sint duae res realiter distinctae adinuicemque relatiue oppositae, neque sit alia ratio formalis, in qua sint vnum principium Spiritus sancti, quam ratio spiratoris (sicut non est alia ratio, in qua tres personae diuinae sint vnum principium creaturarum, quam ratio Dei, quae Deus est, in qua tres personae diuinae sunt vnum) sanè si spiratoris ratio non esset vnum per se, sed per accidens, Pater & Filius non essent vnicum simplicissimum Spiritus sancti principium, sed vnum dumtaxat per accidens, contra definitiones Ecclesiae in Conciliis Lugdunensi, & Florentino.

Spirator est vnum per se subsistens.

Est ergo ratio spiratoris vnum per se, constitutum ex essentia & spiratione actiua, ac proinde est quippiam subsistens: non quidem in ea acceptione, qua subsistens & suppositum idem sunt, sed in ea, qua diuinam essentiam dicimus esse quid subsistens, hoc est, existens independens à quocumque alio, cui quasi inexistat. Etenim, quod diuinam essentiam includit, subsistens hoc modo est: quare si spiratoris ratio essentiam diuinam includit, subsistens erit in acceptione, de qua loquimur. Possumusque idem confirmare, quoniam si per impossibile non esset in Deo ratio Patris & Filij, nec processio per intellectum, sed solum per voluntatem, non minus spirator actiue subsisteret sine Patre ac Filio, quam modo subsistat Spiritus sanctus.

Quo loco, antequam ad postremam conclusionis partem accedamus, obserua, cum quaest. 29. art. 2. disputat. 3. ostenderimus, relationes diuinas, praecise consideratas ab essentia, non subsistere, sed cum essentia constituere quippiam subsistens peculiari sua subsistentia, sanè si vocabulum *spirator*, aut *spirans*, solum esset concretum ab spiratione actiua praecise considerata ab essentia, non significaret indiuiduum subsistens Patri & Filio commune, sed de formali diceret solum relationem nequaquam subsistentem, supponeretque immediatè tamquam pro subsistentibus, & immediatè spirantibus, vt quod, pro Patre & Filio: vnde haec propositio, *spirans spirat Spiritum sanctum*, esset quasi per accidens, & quodammodo vt haec, *album (ostenso Petro) ambulat*: quia non spirans, quae spirans, sed Pater & Filius, quibus superuenit relatio spirantis, & pro quibus nomen *spirans*, tamquam pro spiratoribus, vt quod, supponeret immediatè, spirarent Spiritum sanctum, idque non per spirationem ipsam actiuam tamquam per principium quo, sed per essentiam & voluntatem, intrinsecas quidem Patri & Filio, non verò spiranti, quatenus spirans est. Quocirca non satis videb, qua nam ratione Pater & Filius dici possint vnicum principium spirans, vt quod Spiritum sanctum, vt Ecclesia dicit ac esse definit, si non dicatur nomen, *spirans*, significare immediatè quippiam in sua ratione formali includens simul essentiam ac spirationem actiuam, in quo Pater & Filius sint vnicum principium quod Spiritus sancti, licet in se sint plures res & plura supposita, quorum quoduis, quatenus cum altero in illa ratione formali conuenit, Spiritus sancti spirat.

Obserua etiam, quosdam ex iis, quibus cum disputamus, asserere, essentiam esse de intrinseca ratione cuiusque relationis diuinae, eaque de causa singulas relationes diuinas subsistere: data autem ea opinione, nescio quo pacto defendere possint, singulas personas diuinas nostro intelligendi more constitui ex essentia & relatione, spiratorem, verò non

item. Praterèa non video, qua ratione defendere valeant, relationem spirationis actiuae non esse subsistentem, formalèque spiratoris non esse quippiam subsistens, vt quidam eorum defendere videntur.

Denique in postrema conclusionis parte diximus, rationem spiratoris, seu spirantis, esse indiuiduum quoddam, & non personam, eò quod Patri & Filio sit communis. Et quidem quod nec persona, nec suppositum sit, omnes concedunt, neque sine aperto errore posset negari: quandoquidem de ratione suppositi, ac personae sit esse quippiam incommunicabile: ratio autem spiratoris communis sit per identitatem realem ac formalem Patri & Filio: quippe cum Pater spirator sit Spiritus sancti, & Filius similiter. Quod verò indiuiduum sit, video negari à quibusdam ex contraria sententia autoribus: sed nescio qua probabilitatis specie, nisi pro eodè vsurpent indiuiduum & suppositum, ac similiter neget, essentiam diuinam esse indiuiduum quoddam, propter communicabilitatem realem qua absque vlla sui diuisione communis est tribus personis diuinis, quae communitas licet rationem suppositi tollat, non tamen indiuidui simpliciter, vt communis Doctorum sententia affirmat. Possumusque in hunc modum argumentari. De quacumque ratione formali, siue illa diuina, increataue sit, siue creata, verum est dicere, vel est diuisa in multa, vel non est diuisa: si non sit diuisa, est indiuiduum: quia diuisa in se & diuisa à quocumque alio, quod in numero secum ponat, idque siue simul sit natura communis communitate reali absque vlla sui diuisione, vt sunt, essentia diuina, hic Deus, spirans, seu spirator, siue non: vel est diuisa in multa, & tunc est natura propriè vniuersalis, communitate sola rationis illis multis communis, in quibus est diuisa, qualis est natura humana cõparatione Socratis & Platonis: cum ergo ratio spiratoris, seu spirantis, diuisa in multis non sit: consequens est, vt indiuiduum quoddam sit, neque id aduersarij possint negare, sicut negare nõ possunt, spirationem actiuam, in abstracto significatam, esse indiuiduum relationis diuinae. Quod autem in controuersiam vocari potest, solum est, an cum spirationis ratio indiuiduum sit reali communitate minus late patens, quam essentia diuina: eò quod commune solum sit Patri & Filio, essentia verò communis etiã sit Spiritui sancto: an, inquam, sit indiuiduum intrinsecè includens essentiam, adensque relationem spirationis actiuae per quam essentia quodammodo restringatur, ita vt spirans indiuiduum sit relatiuum sub Deo essentialiter collocatum Spiritui sancto, cui relatiue opponitur, contra diuisum, sicut etiam Spiritus sanctus indiuiduum est sub Deo essentialiter collocatum, & spiranti cui relatiue opponitur, atque ad eò Patri & Filio quibus spirantis ratio conuenit, contra diuisum: an verò sit indiuiduum dicens solum de formali relationem spirationis praecise significatam ab essentia, ita vt spirans essentialiter & intrinsecè non sit Deus, sed solum per identitatem realem ac formalem, atque haec enunciatio, *spirans est Deus*, similis quodammodo sit huic, *rationale est animal*. Nos, quod primo loco dictum est, verum putamus, idque credimus sufficienter probari iis, quae à nobis haecenus dicta sunt: aduersarij autem secundum verum arbitrantur.

Spirator non persona, sed indiuiduum commune Patri & Filio.

Antequam secundam conclusionem subiiciamus, diluenda sunt duae obiectiones. Prima est, quae quinto loco fuit à principio proposita, sed in hunc modum claris confici potest. Relationes paternitatis & filiationis, nostro intelligendi modo cum funda-

1. Obiectio.

mento in re, antecedunt spirationem actiuam: eod quod illa sint habitudines eius, a quo alius, & qui ab alio per intellectum, spiratio vero actiua & passiuua sint habitudines eius a quo alius & qui ab alio per voluntatem, & operatio voluntatis supponat operationem intellectus, vt artic. 2. disputat. vltima ostendimus: cum ergo paternitas ante aduentum spirationis actiuae constituat cum essentia vni per se & filiatio similiter: efficitur plane, vt spiratio actiua cum eadem essentia non constituat vnum per se.

Obiectio.

Secunda est, quando tres gradus metaphysici se habent ordine quodam, vt se habent viuens, sensitiuum & rationale, sanè duo extremi sine intermedio, vt rationale & viuens, non constituunt vnum per se: quare cum essentia, paternitas, & spiratio actiua cum inter se ordinem seruent in Patre, vt essentia praeintelligatur paternitati, & paternitas spirationi actiuae, sequitur ex essentia & spiratione actiua non constitui vnum per se.

Ad primam obiectionem.

Ad primam harum obiectionum concessa maiori, & minori, neganda est consequentia. Quomodo enim, quod paternitas & filiatio praeintelligantur aduenire essentiae: non tollit, quin spiratio passiuua, quae nostro intelligendi more aduenire intelligitur posterius eidem essentiae, cum ea constituat Spiritum sanctum, qui est vnum per se: sic etiam illud idem non impedit, quominus ex spiratione actiua & essentia constituantur spirator, qui sit vnum per se. Etenim commune est diuinis relationibus, vt singulae cum essentia constituunt vnum per se, nihil impediens alia, quae nostro intelligendi modo praeaduenire intelligatur, constitueretque cum eadem essentia vnum per se. Praesertim cum ea relatio, quae posterius aduenire intelligitur, immediate sit vnum cum essentia, eidemque quasi coniungi intelligatur, & non prius relationi, & per relationem essentiae. Tamen quia neque cum relatione, neque cum essentia habet oppositionem, cum vtraque sit idem atque vnum per se.

Ad secundam.

Ad secundam bene respondet Ochamus, minorem solum esse veram, quando gradus illi talem seruant ordinem, vt tertius per secundum actuet, seu informet primum, ita videlicet, vt tertius sit actus immediatus secundi, & quasi medius primi: quae sanè locum non habent in essentia & relationibus diuinis, in quibus nihil habet rationem actus aut partis, etiam metaphysicam, vel comparatione alterius, vel comparatione suppositi, in quibus sunt, sed essentia immediate est eadem cum quacumque relatione, vt in solutione praecedente dictum est.

Secunda conclusio.

Secunda conclusio. Spirator communicat in essentia diuina cum Patre & Filio: neque ratio spiratoris ita est de intrinseca ratione Patris & Filij, vt est essentia diuina, sed quia spiratio actiua nihil cum Patre & Filio pugnat, quin potius eam sibi efflagitant, ratio spiratoris communis est per identitatem realem & formalem Patri & Filio, suapteque natura eam sibi vendicat, estque vnum per se tam cum Patre, quam cum Filio, qui in ratione spiratoris sunt vnum, tamen inter se, propter mutuam oppositionem, realiter suppositoque distinguantur.

Secunda conclusio elusio. Spirator in essentia communicat cum Patre & Filio, neque spiratoris ratio ita intrinseca illis est vt essentia.

Prima pars ex praecedente conclusione est notissima. Secunda autem ex eo probatur, quoniam cum generatio diuina sit per intellectum, spiratio vero per voluntatem, prius nostro intelligendi more cum fundamento in re intelligitur aduenire essentiae relatio paternitatis, & filiationis, complexique intelligantur rationes Patris & Filij, quam intelligatur aduenire relatio spirationis actiuae & passiuuae, complexique ratione spiratoris & Spiritus sancti:

A ratio ergo spiratoris, seu spirantis, minus est de intrinseca ratione Patris & Filij, quae tales sunt, quam sit essentia diuina. Etenim paternitas & filiatio quasi contrahunt & determinat ad esse Patris & Filij diuinitatem, quam praesupponunt, & ideo Pater & Filius intrinsece eam includunt: rationem vero spiratoris, spirationemve actiuam, per quam ratio spiratoris completur, quia non praesupponunt, quin potius paternitas & filiatio ab ea in Patre & Filio praesupponuntur, numquam illam contrahunt ad esse Patris & Filij, quasi Pater & Filius intrinsece eam includant, sed solum sunt cum ea vnum re & ratione formali, eod quod inter spiratoris rationem, & rationes Patris & Filij nulla sit oppositio. Atque ex his reliqua conclusionis partes sunt notissima, si hoc vnum addas. Quia Pater & Filius ante omnem actum voluntatis diuinae sibi vendicant essentiam diuinam, quam Pater Verbo per intellectum generatione aeterna communicat: essentia autem ita spectata fecunda est in illis vt per voluntatem eis ipsis principium sit spirandi Spiritum sanctum: ideo Pater & Filius suapte natura sibi efflagitare relationem spiratoris, quae ex natura rei idem sit cum prima & secunda persona adorandissima Trinitatis, ac proinde quid ipsis commune, in quo non minus sint vnum & idem, quam in diuina essentia. Illud obserua, licet apud dicamus, rationem spiratoris esse vnum per se cum Patre & Filio per omnimodam identitatem realem & formalem eura vtroque: inepte tamen dici, constitutere vnum per se cum Patre & Filio: eod quod non detur tertia ratio quae intrinsece includat rationem spiratoris & Patris ac Filij, quasi ex illis nostro intelligendi modo coalescens, eo pacto quo ex essentia & paternitate constitui, nostroque intelligendi modo quasi coalescere ratio Patris intelligitur.

C Ad primum argumentum contrariae opinionis, si intelligant id esse ponere in Deo quaternitatem rationum formalium virtute inter se distinctarum, quae sint tantum tres res, & tres rationes formales secundum rem, rationemque formalem inter se distinctam, concedendum id est, neque eam veritatem ipsi negant. Affirmit namque esse in Deo quatuor relationes reales, & tres tantum personas, atque vna essentiam ipsis communem, quae neque numerum rerum, neque rationum formalium cum illis facit. Si vero intelligant, id esse ponere quaternitatem rerum, aut rationum formalium, quae secundum rem, aut rationem formalem inter se distinguantur, negandum est: antecedens. Id vero solum est quod Concilium Lateranense capite Damianus, de summa Trinitate & fide Catholica negat in Deo reperiri.

Ad secundum dicendum est, cum tertium illud constitutum sit idem secundum rem & rationem formalem cum Patre & Filio, nec numerum substantiarum cum Patre & Filio efficiat (quemadmodum neque hic Deus, in Patre & Filio & Spiritu sancto intrinsece includitur, cum eis ponit in numero substantiarum, vt quae 2. artic. 2. disput. 3. ostensum est) & insuper eadem essentia, & voluntas fecunda ad productionem Spiritus sancti intrinseca sit non minus Patri & Filio, quam illi constituto: sanè non minus de Patre & Filio, quam de eodem constituto verum est, quod producat Spiritum sanctum, vt principium quod, per essentiam & voluntatem fecundam, quam habet intrinsecam tamquam per principium quo. Vt enim Socrates immediate intelligit vt quod, & anima in eo inclusa (eod quod subsistat) intelligit etiam vt quod: ita multo magis tam Pater & Filius, quam etiam illud constitutum, quod

Ad primum argumentum de personis.

Ad secundum.

MOLL
INDI
D.

quod cum Patre & Filio est magis vnum, quam Socrates cum sua anima, neque vlla ratione ponit in numero cum illis, dicendi sunt producere immediate Spiritum sanctum, vt id quod producit.

Ad tertium. Ad tertium neganda est sequela: immediate namque procedit Spiritus sanctus, vt à principio quod, à Patre, & immediate à Filio, ac immediate ab illo constituto, quæ in ratione principij quod Spiritus sancti, non sunt plura principia, sed vnum tantum, vt ex sequentibus magis perspicuum fiet.

Ad quartum. Ad quartum ita est respondendum. Sicut Scriptura dum affirmat Spiritum sanctum procedere à Patre non negat procedere etiam à Filio: ita neque negat procedere à constituto illo, in quod Pater & Filius, in ratione principij Spiritus sancti, sunt vni. Eodemque pacto quemadmodum dum affirmat Spiritum sanctum esse Spiritum Filij, non negat esse etiam Spiritum Patris: sic non negat esse Spiritum eiusdem constituti.

Ad quintum. Quinto argumento satisfacimus respondendo ad obiectiones ante secundam conclusionem.

Ad sextum. Ad sextum dicendum est, esse indiuiduum contentum essentialiter sub natura diuina, seu sub Deo, quæ Deus est, & contra diuisum seu distinctum, ac relativiè oppositum Spiritui sancto: at verò esse commune per identitatem realem & formalem Patri & Filio, virtute solum ab eis distinctum: vt hæc omnia late ostensa sunt. Cum verò aduersarij negare non possint esse indiuiduum, illis explicandum erit, cuius natura, iuxta ipsorum opinionem, sit indiuiduum.

Ad septimum. Ad septimum, concessio antecedente de communitate per identitatem realem & formalem abque inclusione vnius in alio, vt explicatum est, neganda est consequentia. Quod enim commune est multis, quæ non sunt multa secundum idem, sed secundum aliud nomen, seu (quod idem est) quod commune est multis communitate reali, eo pacto, quo essentia diuina communis est tribus personis diuinis, vtique abque sui diuisione est illis commune, atque adeo communitas illa rationem indiuidui non tollit, vt hoc in Deo comparatione trium personarum diuinarum est manifestum.

DISPUTATIO III.

Aliquot regule, quibus propositiones aliquæ Catholica in hac materia inniuntur.

Nemo abstrahit in diuina natura nisi supponat pro supposito.
 Vnt adhuc nonnulla adnotanda. Primum est, quemadmodum nomina essentialia in abstracto, vt Deitas, essentia diuina, aternitas, & cætera, propter modum significandi in abstracto, non supponunt pro suppositis diuinis, eaque ratione actus notionales, vt generare, generari, spirare, spirari, qui suppositis conueniunt, ratione suppositorum non verificantur de natura diuina in abstracto significata, vt ex Concilio Lateranensi cap. *Damnatus*, de summa Trinitate, & fide Catholica constat: ita etiam nomina abstracta, spiratio actiua, & vis spiratiua, propter eundem modum significandi, non supponere pro suppositis Patris & Filij, in quibus spiratio actiua, vtque ad spirandum reperiuntur, & cum quibus sunt idem. At verò, quemadmodum nomina substantiua concreta essentialia, vt Deus, & hic Deus, propter modum significandi in concreto supponunt, non solum pro natura singulari diuina subsistente, quam solum significant de formali, sed etiam pro suppositis, quibus etiam conuenit habere Deitatem, esseque per eam Deum, tamquam id

A quod est Deus, eaque ratione actus notionales, qui proprij sunt suppositorum, verificantur de Deo, & de hoc Deo, dicimus namque: *Deus generat: Deus spirat, Deus generatur, Deus spiratur*: sic etiam nomina hæc substantiua concreta, *principium Spiritus sancti, & spirator*, propter modum significandi in concreto, supponunt, tum pro spiratore actiue, qui, vt ostendimus, est indiuiduum subsistens Patri & Filio commune, & quem solum nomina illa immediate ac simpliciter significant, sed etiam pro suppositis Patris & Filij, quibus conuenit ratio spiratoris, principij Spiritus sancti, ac proinde producere, spirare, vt quod, Spiritum sanctum.

B Secundum est, esse hoc maxime adnotandum discrimen, inter nomen concretum substantiuum significans naturam vniuersalem communem multis, in quibus diuiditur, & multiplicatur, ac proinde comparatione quorum est vniuersalis, & nomen substantiuum concretum significans naturam, rationemve formalem communem multis, in quibus non diuiditur, nec multiplicatur, sed tota est in singulis, & tota in omnibus (qualia sunt nomina, Deus, & hic Deus, comparatione totius gloriosissimæ Trinitatis, spirator, & principium Spiritus sancti, comparatione Patris & Filij, qualia etiam essent nomina, hic homo, comparatione trium suppositorum diuinorum, & hoc album, comparatione trium subiectorum, si eadem humana natura assumpta simul fuisset à tribus suppositis diuinis & idem numero candor diuinæ virtute inhereret simul tribus subiectis.) Illud, inquam, esse maxime notandum discrimen, quod nomen concretum substantiuum significans naturam vniuersalem communem multis, in quibus diuiditur, supponit pro illis multis diuisiue. Quod si superueniat signum vniuersale, seu distributiuum, vt in hac, *omnis equus currit*, supponit pro illis copulatiue. Vnde sensus eius propositionis est, & hic equus currit, & hic, & ita de cæteris sub equo in commune contentis. Quod si nullum signum superueniat, sed propositio sit indefinita, vel superueniat signum particulare, supponit pro illis distinctiue. Quare sensus harum propositionum, *equus, aut aliquis equus currit*, est, vel hic equus currit, vel ille, vel alius de cæteris, quos equus communis complexu suo continet. Vnde efficitur, vt quando propositiones indefinitæ sunt, aut particulares, tam ea quæ affirmat, quam ea quæ negat, esse possint simul veræ, ratione diuersorum, pro quibus subiectum

Discrimen notandum circa significationem concretorum nominum substantiuorum.

D illis copulatiue. Vnde sensus eius propositionis est, & hic equus currit, & hic, & ita de cæteris sub equo in commune contentis. Quod si nullum signum superueniat, sed propositio sit indefinita, vel superueniat signum particulare, supponit pro illis distinctiue. Quare sensus harum propositionum, *equus, aut aliquis equus currit*, est, vel hic equus currit, vel ille, vel alius de cæteris, quos equus communis complexu suo continet. Vnde efficitur, vt quando propositiones indefinitæ sunt, aut particulares, tam ea quæ affirmat, quam ea quæ negat, esse possint simul veræ, ratione diuersorum, pro quibus subiectum

E supponit, eaque ratione inter eas esse nequeat contradictio, sed solum subcontraria oppositio.
 Quando verò nomen substantiuum concretum significat naturam, seu rationem formalem communem multis in quibus non diuiditur, sed tota est in singulis, & in omnibus, tunc pro omnibus, quibus illa conuenit, & quæ per eam sunt talia, vt quod, supponit vnica suppositione, quatenus sunt vnum in participatione illius nature, aut rationis formalis minime in eis diuisæ, esto in seipsis, secundum suas proprias & peculiare rationes formales, sint multa. Quemadmodum enim, licet lapides & ligna, ex quibus constat domus, in se sint multa secundum suas proprias rationes formales, in ratione tamen domus non sunt multa, sed vna domus, propter vniam tantum formæ domus, quam illa omnia participant, pro illisque omnibus vnica suppositione supponit vocabulum concretum ac substantiuum *domus*: ita etiam licet Pater, Filius, & Spiritus sanctus, secundum suas proprias rationes formales sint multe res, multa supposita, seu personæ: in ratione tamen Dei, sunt vnus tantum Deus, pro illisque omnibus

Nomina substantiua concreta essentialia supponunt solum pro natura diuina subsistente, sed etiam pro suppositis.